OILAVIY ZO‘RAVONLIK UCHUN JAVOBGARLIKNING HUQUQIY ASOSLARI

Iskanov Jafarbek Alisher o‘g‘li
TDYU huzuridagi Qashqadaryo viloyati akademik litseyi 104- guruh talabasi
Tel: +998939391577
Email: jafariskanov7@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada bugungi kunda jamiyat hayotida dolzarb ijtimoiy-huquqiy muammolardan biri hisoblangan oilaviy zo‘ravonlik uchun javobgarlikning huquqiy asoslari, uning kelib chiqish sabablari, shakllari va salbiy oqibatlari keng yoritilgan. Xususan, oilaviy zo‘ravonlikning jismoniy, ruhiy, iqtisodiy va boshqa ko‘rinishlari, ularning inson huquq va erkinliklari, sha’ni hamda qadr-qimmatiga ta’siri ilmiy-huquqiy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasida oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurashish borasida amalga oshirilayotgan islohotlar, ushbu sohadagi normativ-huquqiy hujjatlarning mazmuni va ahamiyati, oilaviy zo‘ravonlik sodir etgan shaxslarga nisbatan belgilangan ma’muriy hamda jinoiy javobgarlik choralari atroflicha o‘rganilgan. Maqolada O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Jinoyat kodeksi, Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeks hamda xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilishga oid qonunchilik normalarining ushbu munosabatlarni tartibga solishdagi o‘rni ochib berilgan.

Bundan tashqari, oilaviy zo‘ravonlikdan jabrlangan shaxslarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish, ularga huquqiy va ijtimoiy yordam ko‘rsatish, himoya orderini qo‘llash tartibi hamda vakolatli davlat organlarining bu boradagi faoliyati tahlil etilgan. Xalqaro huquqiy standartlar va milliy qonunchilik o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik, oilaviy zo‘ravonlikning oldini olishda huquqiy madaniyat va huquqiy ongning ahamiyati ham alohida ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, mavjud huquqiy muammolarni bartaraf etish, qonunchilik normalarining samarali ijrosini ta’minlash va oilada sog‘lom ijtimoiy muhitni shakllantirishga qaratilgan ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so’zlar: oilaviy zo‘ravonlik, huquqiy javobgarlik, ma’muriy javobgarlik, jinoiy javobgarlik, inson huquqlari, xotin-qizlar huquqlari, tazyiq, jismoniy zo‘ravonlik, ruhiy zo‘ravonlik, iqtisodiy zo‘ravonlik, himoya orderi, huquqiy himoya, huquqiy madaniyat, huquqbuzarliklar profilaktikasi, milliy qonunchilik.

Abstract This article provides a comprehensive analysis of the legal foundations of liability for domestic violence, which is currently considered one of the pressing socio-legal issues in society, as well as its causes, forms, and negative consequences. In particular, the physical, psychological, economic, and other forms of domestic violence and their impact on human rights and freedoms, dignity, and personal integrity are examined from a legal and academic perspective. Furthermore, the reforms being implemented in the Republic of Uzbekistan to combat domestic violence, the content and significance of relevant legal documents, and the administrative and criminal liability imposed on individuals who commit acts of domestic violence are thoroughly studied. The article also examines the role of the Constitution of the Republic of Uzbekistan, the Criminal Code, the Code of Administrative Liability, and legislative provisions aimed at protecting women from harassment and violence in regulating these legal relations.

In addition, the article analyzes the protection of the rights and legitimate interests of victims of domestic violence, the provision of legal and social assistance to them, the procedure for issuing and applying protection orders, and the activities of authorized state bodies in this field. Particular attention is

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

also paid to the relationship between international legal standards and national legislation, as well as the importance of legal awareness and legal culture in preventing domestic violence. Moreover, the article puts forward scientific and practical proposals and recommendations aimed at addressing existing legal challenges, ensuring the effective implementation of legislative provisions, and fostering a healthy social environment within families

Keywords: domestic violence, legal liability, administrative liability, criminal liability, human rights, women's rights, harassment, physical violence, psychological violence, economic violence, protection order, legal protection, legal culture, crime prevention, national legislation.

Kirish: Bugungi globallashuv va jadal ijtimoiy taraqqiyot davrida inson huquq va erkinliklarini ta'minlash, jamiyatda qonun ustuvorligini mustahkamlash, fuqarolarning huquqiy manfaatlarini himoya qilish hamda ijtimoiy adolat tamoyillarini qaror toptirish har qanday demokratik davlatning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, insonning shaxsiy hayoti, sha'ni, qadr-qimmati, erkinligi va daxlsizligini himoya qilish davlat va jamiyat oldida turgan eng muhim vazifalardan biridir. Ushbu jarayonda oilaviy munosabatlarni huquqiy jihatdan tartibga solish, oilada sog'lom ma'naviy muhitni shakllantirish, oila a'zolarining huquq va qonuniy manfaatlarini ta'minlash alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki oila jamiyatning asosiy bo'g'ini bo'lib, uning barqarorligi mamlakatdagi ijtimoiy osoyishtalik, ma'naviy taraqqiyot va kelajak avlodning barkamol shakllanishi bilan bevosita bog'liqdir.

Oila inson hayotida eng muhim ijtimoiy institutlardan biri sifatida namoyon bo'lib, unda shaxsning dastlabki dunyoqarashi, axloqiy qarashlari, huquqiy ongi va ijtimoiy xulq-atvori shakllanadi. Oilada o'zaro hurmat, ishonch, mehr-oqibat, tenglik va mas'uliyat tamoyillarining qaror topishi sog'lom jamiyatni shakllantirishning muhim shartidir. Biroq ayrim oilalarda mavjud bo'lgan nizolar, tazyiq va zo'ravonlik holatlari ushbu tamoyillarning buzilishiga, oila a'zolarining huquq va erkinliklari cheklanishiga sabab bo'lmoqda. Shu sababli oilaviy zo'ravonlikka qarshi kurashish masalasi bugungi kunda nafaqat alohida oilaning ichki muammosi, balki butun jamiyat va davlat miqyosida hal etilishi lozim bo'lgan muhim ijtimoiy-huquqiy masala sifatida qaralmoqda.

Oilaviy zo'ravonlik deganda oila a'zolaridan birining boshqa bir oila a'zosiga nisbatan jismoniy, ruhiy, iqtisodiy yoki boshqa shakllarda tazyiq o'tkazishi, uning huquq va erkinliklarini cheklashi, sha'ni hamda qadr-qimmatini kamsitishi bilan bog'liq noqonuniy xatti-harakatlar tushuniladi. Mazkur hodisa o'zining turli shakllarda namoyon bo'lishi bilan ajralib turadi. Jumladan, jismoniy zo'ravonlik shaxsning jismoniy daxlsizligiga tajovuz qilishda, ruhiy zo'ravonlik qo'rqitish, tahdid qilish, kamsitish va ruhiy bosim o'tkazishda, iqtisodiy zo'ravonlik esa shaxsni moddiy imkoniyatlardan mahrum qilish, uning mol-mulkidan foydalanish huquqini cheklash yoki iqtisodiy jihatdan qaram holatga tushirishda namoyon bo'lishi mumkin. Ushbu holatlarning har biri insonning konstitutsiyaviy huquqlari va qonuniy manfaatlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Oilaviy zo'ravonlikning eng xavfli jihatlaridan biri shundaki, uning ayrim ko'rinishlari uzoq vaqt davomida yashirin holda saqlanib qolishi mumkin. Bunga jabrlanuvchilarning huquqiy savodxonligi yetarli emasligi, iqtisodiy qaramlik, ijtimoiy bosim, oilaviy muammolarni oshkor etishni istamaslik hamda huquqni muhofaza qiluvchi organlarga murojaat qilishdan cho'chish kabi omillar sabab bo'ladi. Natijada zo'ravonlik holatlari o'z vaqtida aniqlanmasligi va tegishli huquqiy choralar ko'rilmasligi mumkin. Bunday vaziyat esa huquqbuzarliklarning takrorlanishi, jabrlanuvchilarning huquqiy himoyasiz qolishi va oiladagi ijtimoiy muhitning yanada yomonlashishiga olib keladi. Shu jihatdan oilaviy zo'ravonlikning oldini olishda nafaqat javobgarlik choralarini belgilash, balki uning kelib chiqish

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

sabablarini aniqlash, profilaktik tadbirlarni kuchaytirish va aholining huquqiy madaniyatini oshirish ham muhim hisoblanadi.

Oilaviy zo‘ravonlikning salbiy oqibatlari, avvalo, jabrlanuvchining shaxsiy huquqlari, erkinliklari va insoniy qadr-qimmatiga ta’sir ko‘rsatadi. Bunday holatlar oiladagi o‘zaro ishonchning yo‘qolishiga, oilaviy munosabatlarning buzilishiga, farzandlarning tarbiyasi va kelajakdagi ijtimoiy munosabatlariga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Ayniqsa, oilada zo‘ravonlik muhitida voyaga yetayotgan bolalarning huquq va manfaatlarini himoya qilish masalasi alohida e’tiborni talab etadi. Chunki bolalar oiladagi munosabatlarni kuzatish orqali ijtimoiy xulq-atvor shakllarini o‘zlashtiradi. Shu sababli oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurashish bir vaqtning o‘zida bolalar huquqlarini himoya qilish, sog‘lom avlodni tarbiyalash va jamiyatda huquqbuzarliklarning oldini olish bilan ham chambarchas bog‘liqdir.

O‘zbekiston Respublikasida inson huquq va erkinliklarini ta’minlash, oilani davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash, xotin-qizlar va bolalarning huquqiy manfaatlarini himoya qilish davlat siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida insonning sha’ni va qadr-qimmati daxlsizligi, har bir shaxsning huquq va erkinliklari qonun bilan himoya qilinishi, fuqarolarning qonun oldida tengligi hamda oilaning jamiyatning asosiy bo‘g‘ini sifatida davlat va jamiyat muhofazasida bo‘lishi mustahkamlangan.

Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 26-moddasida insonning sha’ni va qadr-qimmati daxlsizligi belgilangan bo‘lib, hech narsa ularni kamsitish uchun asos bo‘la olmasligi mustahkamlangan. Mazkur norma oilaviy zo‘ravonlikning har qanday ko‘rinishiga nisbatan huquqiy baho berishda muhim konstitutsiyaviy mezon hisoblanadi. Konstitutsiyaning 58-moddasida xotin-qizlar va erkaklarning teng huquqliligi, davlat tomonidan ularga jamiyat va davlat hayotining barcha sohalarida teng huquq hamda imkoniyatlar ta’minlanishi kafolatlangan. Shuningdek, 76-moddada oila jamiyatning asosiy bo‘g‘ini ekanligi va jamiyat hamda davlat muhofazasida bo‘lishi belgilangan. Ushbu moddalar oilaviy munosabatlarda tenglik, o‘zaro hurmat va inson qadr-qimmatini ta’minlashning konstitutsiyaviy asoslarini tashkil etadi.

O‘zbekistonda oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurashish sohasidagi qonunchilikni takomillashtirish jarayoni izchil davom etmoqda. Jumladan, 2019-yil 2-sentabrda qabul qilingan O‘RQ-561-sonli «Xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish to‘g‘risida»gi Qonun mazkur yo‘nalishdagi muhim normativ-huquqiy hujjatlardan biri hisoblanadi. Ushbu qonunning 1-moddasida uning asosiy maqsadi xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikning barcha shakllaridan himoya qilish sohasidagi munosabatlarni tartibga solish ekanligi belgilangan. Qonunning 3-moddasida esa jismoniy, ruhiy va iqtisodiy zo‘ravonlik kabi tushunchalarning huquqiy mazmuni ochib berilgan. Bu esa zo‘ravonlik holatlarini aniqlash, ularni huquqiy jihatdan baholash va jabrlanuvchilarning huquqlarini himoya qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur qonunchilikning rivojlanishida 2023-yil 11-aprelda qabul qilingan O‘RQ-829-sonli «Xotin-qizlar va bolalar huquqlari, erkinliklari hamda qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilish tizimi yanada takomillashtirilishi munosabati bilan O‘zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o‘zgartish va qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risida»gi Qonun alohida o‘rin egallaydi. Ushbu qonun bilan oilaviy (maishiy) zo‘ravonlik uchun ma’muriy va jinoiy javobgarlikni nazarda tutuvchi maxsus huquqiy normalar joriy etildi. Xususan, Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeks 59^{2}-modda, Jinoyat kodeksi esa 126^{1}-modda bilan to‘ldirildi. Bu o‘zgarishlar oilaviy zo‘ravonlikni huquqiy jihatdan alohida baholash va bunday xatti-harakatlar uchun javobgarlikni ta’minlash mexanizmlarini mustahkamlashga xizmat qildi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

O‘zbekiston Respublikasi Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksining 59²-moddasi oilaviy (maishiy) zo‘ravonlik bilan bog‘liq ma’muriy huquqbuzarliklar uchun javobgarlikni belgilaydi. Mazkur moddada xotiniga yoki eriga, sobiq xotiniga yoki sobiq eriga, bir ro‘zg‘or asosida birgalikda yashayotgan shaxsga yoxud umumiy farzandga ega bo‘lgan shaxsga nisbatan sodir etiladigan ayrim noqonuniy xatti-harakatlar nazarda tutilgan. Jumladan, mulk, ta’lim olish, sog‘liqni saqlash va mehnatga oid huquqlarni amalga oshirishga to‘sqinlik qilish, mol-mulk va shaxsiy ashyolarga qasddan shikast yetkazish, sha’n va qadr-qimmatni tahqirlash, qo‘rqitish hamda yaqin qarindoshlaridan ajratib qo‘yish kabi harakatlar tegishli shartlar mavjud bo‘lganda ushbu modda asosida baholanadi. Mazkur huquqiy norma oilaviy munosabatlarda shaxsning huquq va erkinliklarini buzuvchi xatti-harakatlarga nisbatan davlatning huquqiy munosabatini ifodalaydi.

Shu bilan birga, O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 126¹-moddasida oilaviy (maishiy) zo‘ravonlik uchun jinoiy javobgarlik nazarda tutilgan. Ushbu modda oilaviy zo‘ravonlik bilan bog‘liq qilmishlarning jinoyat sifatida baholanishi va qonunda belgilangan hollarda jinoiy javobgarlik choralarining qo‘llanilishini tartibga soladi. Ma’muriy va jinoiy javobgarlikning alohida normalar bilan belgilanishi huquqbuzarlikning xususiyati, og‘irligi va qonunda nazarda tutilgan boshqa belgilarni hisobga olgan holda huquqiy baho berish imkonini yaratadi. Bu esa oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurashishda javobgarlikning muqarrarligini ta’minlash va jabrlanuvchilarning qonuniy manfaatlarini himoya qilishda muhim ahamiyatga ega.

Oilaviy zo‘ravonlikdan jabrlangan shaxslarni himoya qilishda himoya orderi instituti ham muhim huquqiy mexanizm hisoblanadi. O‘RQ-561-sonli Qonunning 3-moddasida himoya orderining huquqiy mazmuni belgilangan bo‘lib, u tazyiq va zo‘ravonlikdan jabrlanuvchiga davlat himoyasini taqdim etuvchi hujjat sifatida e’tirof etiladi. Mazkur qonunning 23-moddasiga muvofiq, zo‘ravonlik fakti yoki uni sodir etish xavfi aniqlanganidan so‘ng vakolatli ichki ishlar organi mansabdor shaxsi tomonidan himoya orderi berilishi mumkin. Qonunning 26-moddasida esa himoya orderi orqali qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan cheklovlar belgilangan. Jumladan, zo‘ravonlik sodir etishni taqiqlash, jabrlanuvchi bilan aloqada bo‘lishni cheklash va boshqa himoya choralari nazarda tutilgan. Ushbu mexanizmning asosiy vazifasi zo‘ravonlikning takrorlanishiga yo‘l qo‘ymaslik va jabrlanuvchining xavfsizligini ta’minlashdan iborat.

Oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurashishning samaradorligi faqatgina qonunchilikda javobgarlik choralarining belgilanishi bilan cheklanmaydi. Ushbu sohada huquqni muhofaza qiluvchi organlar, mahalliy davlat hokimiyati organlari, xotin-qizlar masalalari bilan shug‘ullanuvchi tashkilotlar, ta’lim muassasalari hamda fuqarolik jamiyati institutlarining o‘zaro hamkorligi ham muhim o‘rin tutadi. Ayniqsa, oilaviy zo‘ravonlik holatlarini erta aniqlash, xavf ostida bo‘lgan shaxslarni himoya qilish, jabrlanuvchilarga huquqiy, psixologik va ijtimoiy yordam ko‘rsatish, huquqbuzarliklarning takrorlanishiga yo‘l qo‘ymaslik bo‘yicha kompleks choralarni amalga oshirish zarur. Bu borada profilaktika inspektorlari, ijtimoiy xodimlar va boshqa vakolatli mutaxassislarning faoliyati alohida ahamiyat kasb etadi.

Mazkur yo‘nalishda oilaviy zo‘ravonlikning oldini olish, uni sodir etishga sabab bo‘layotgan omillarni aniqlash va bartaraf etish masalalari ham muhim hisoblanadi. Bunda oilaviy nizolarni huquqiy jihatdan to‘g‘ri hal etish, fuqarolarning o‘z huquqlaridan xabardorligini oshirish, zo‘ravonlikka nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirish hamda oilada tenglik tamoyillariga rioya etilishini ta’minlash zarur. Shuningdek, zo‘ravonlik sodir etgan shaxslar bilan profilaktik va tushuntirish ishlarini olib borish, ularning xulq-atvorini o‘zgartirishga qaratilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish ham huquqbuzarliklarning takrorlanishining oldini olishda muhim o‘rin tutadi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurashish masalasi xalqaro huquq doirasida ham alohida o‘rin egallaydi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan qabul qilingan inson huquqlariga oid xalqaro hujjatlarda har bir insonning yashash, erkinlik, shaxsiy daxlsizlik va tenglik huquqlari e’tirof etilgan. Xususan, 1948-yilgi Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi, 1979-yilgi Xotin-qizlarga nisbatan kamsitishning barcha shakllariga barham berish to‘g‘risidagi konvensiya hamda 1989-yilgi Bola huquqlari to‘g‘risidagi konvensiya inson huquqlarini himoya qilishning muhim xalqaro-huquqiy asoslarini yaratadi. Ushbu hujjatlar davlatlardan inson huquqlarini himoya qilish, ayollar va bolalarga nisbatan kamsitish hamda zo‘ravonlik holatlarining oldini olish, samarali huquqiy himoya vositalarini yaratishni talab etadi. Shu sababli xalqaro standartlarni milliy qonunchilik bilan uyg‘unlashtirish va ularning amaliy ijrosini ta’minlash muhim ahamiyatga ega.

Shu bilan birga, oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurashish sohasida ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, aholining huquqiy savodxonligi va huquqiy madaniyatini yanada oshirish, zo‘ravonlik holatlarini yashirishga olib keluvchi ijtimoiy qarashlarni bartaraf etish, jabrlanuvchilarning huquqni muhofaza qiluvchi organlarga murojaat qilish imkoniyatlarini kengaytirish, davlat organlari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish hamda qonunchilik normalarining amalda to‘liq bajarilishini ta’minlash shular jumlasidandir. Ayrim hollarda oilaviy zo‘ravonlikka nisbatan befarq munosabatda bo‘lish yoki uni oilaning ichki ishi sifatida baholash holatlari uchrashi mumkin. Bunday yondashuv inson huquqlarining buzilishiga sabab bo‘lishi ehtimolini oshiradi. Shuning uchun jamiyatda zo‘ravonlikka nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirish, huquqiy targ‘ibot ishlarini kuchaytirish va fuqarolarning qonuniy himoya vositalaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish zarur.

Oilaviy zo‘ravonlikning oldini olishda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish ham muhim o‘rin tutadi. Fuqarolar o‘z huquq va majburiyatlarini yaxshi bilgan taqdirdagina qonuniy manfaatlarini himoya qilish, huquqbuzarlik holatlariga to‘g‘ri munosabat bildirish va zarur hollarda vakolatli davlat organlariga murojaat qilish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Ayniqsa, yosh avlodga oilaviy munosabatlarda o‘zaro hurmat, tenglik, mas’uliyat va qonunlarga rioya qilish tamoyillarini singdirish kelajakda oilaviy zo‘ravonlik holatlarining kamayishiga xizmat qilishi mumkin. Shu jihatdan ta’lim muassasalarida huquqiy ta’lim va tarbiyani rivojlantirish, aholining turli qatlamlari o‘rtasida huquqiy targ‘ibot ishlarini olib borish hamda oilaviy nizolarni qonuniy va tinch yo‘l bilan hal etish madaniyatini shakllantirish muhim vazifalardan hisoblanadi.

Oilaviy zo‘ravonlik uchun javobgarlikning huquqiy asoslarini o‘rganish nafaqat amaldagi qonunchilik normalarini tahlil qilish, balki ularning amaliyotda qo‘llanilish samaradorligini baholash, mavjud huquqiy bo‘shliqlar va muammolarni aniqlash hamda ularni bartaraf etish yo‘llarini ishlab chiqishni ham talab etadi. Chunki qonunchilikda belgilangan javobgarlik choralarining samaradorligi ularning amaliyotda to‘g‘ri va o‘z vaqtida qo‘llanilishi, jabrlanuvchilarning huquqlari real himoya qilinishi hamda huquqbuzarliklarning oldini olish bo‘yicha kompleks choralar amalga oshirilishiga bevosita bog‘liqdir. Shu sababli oilaviy zo‘ravonlik uchun ma’muriy va jinoiy javobgarlikning o‘zaro farqli jihatlarini, ularni qo‘llash asoslarini, himoya orderining huquqiy tabiatini va profilaktik mexanizmlarning ahamiyatini ilmiy jihatdan o‘rganish zarur.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi O‘zbekiston Respublikasida oilaviy zo‘ravonlik uchun javobgarlikning huquqiy asoslarini kompleks tarzda o‘rganish, milliy qonunchilikda belgilangan ma’muriy va jinoiy javobgarlik choralarining mazmuni hamda qo‘llanilish xususiyatlarini tahlil qilish, oilaviy zo‘ravonlikdan jabrlangan shaxslarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish mexanizmlarini yoritishdan iborat. Shuningdek, ushbu sohadagi mavjud muammolarni aniqlash, xalqaro

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

huquqiy tajribani o‘rganish va milliy qonunchilikni takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-amaliy taklif hamda tavsiyalar ishlab chiqish maqolaning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Maqolaning tadqiqot obyekti oilaviy zo‘ravonlik bilan bog‘liq ijtimoiy-huquqiy munosabatlar bo‘lsa, tadqiqot predmetini ushbu munosabatlarni tartibga soluvchi milliy qonunchilik normalari, xalqaro huquqiy hujjatlar, ma’muriy va jinoiy javobgarlik mexanizmlari hamda jabrlanuvchilarni himoya qilishga qaratilgan huquqiy vositalar tashkil etadi. Tadqiqot davomida tahlil, qiyosiy-huquqiy o‘rganish, tizimli yondashuv va umumlashtirish kabi ilmiy usullardan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Umuman olganda, oilaviy zo‘ravonlikka qarshi samarali kurashish inson huquqlarini ta’minlash, oilaning ijtimoiy barqarorligini mustahkamlash, jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish va qonun ustuvorligini qaror toptirishning muhim shartlaridan biridir. Shu bois mazkur sohada qonunchilikni izchil takomillashtirish, huquqni qo‘llash amaliyotini kuchaytirish, jabrlanuvchilarning huquqiy himoyasini kafolatlash hamda zo‘ravonlikning har qanday ko‘rinishiga nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirish davlat va jamiyat oldidagi dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qoladi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurashish, uning oldini olish va bunday noqonuniy xatti-harakatlar uchun javobgarlikning muqarrarligini ta’minlash bugungi kunda davlat va jamiyat oldida turgan dolzarb vazifalardan biridir. Oilaviy zo‘ravonlik insonning asosiy huquq va erkinliklari, sha’ni va qadr-qimmatiga tajovuz qiluvchi salbiy ijtimoiy-huquqiy hodisa bo‘lib, uning oqibatlari nafaqat jabrlanuvchiga, balki butun oilaning ijtimoiy va ma’naviy muhitiga ham ta’sir ko‘rsatadi.

O‘zbekiston Respublikasida ushbu muammoga qarshi kurashish bo‘yicha shakllantirilgan huquqiy mexanizmlar, xususan, Konstitutsiya, O‘RQ-561 va O‘RQ-829-sonli qonunlar, Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksning 59^2-moddasi hamda Jinoyat kodeksining 126^1-moddasi oilaviy zo‘ravonlik uchun javobgarlikni ta’minlashda muhim huquqiy asos bo‘lib xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, himoya orderi instituti jabrlanuvchilarning xavfsizligini ta’minlash va zo‘ravonlikning takrorlanishining oldini olishda alohida ahamiyatga ega.

Mazkur sohadagi huquqiy mexanizmlarning samaradorligini yanada oshirish uchun, avvalo, aholining huquqiy savodxonligini yuksaltirish, jabrlanuvchilarga huquqiy va psixologik yordam ko‘rsatish tizimini takomillashtirish, vakolatli davlat organlari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish hamda profilaktik tadbirlar samaradorligini oshirish zarur. Shuningdek, oilada tenglik, o‘zaro hurmat va qonuniylik tamoyillarini mustahkamlash oilaviy zo‘ravonlikning oldini olishning muhim shartlaridan biridir.

Shunday ekan, oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurashishda qonunchilik normalarining amalda samarali qo‘llanilishini ta’minlash, inson huquqlarini ishonchli himoya qilish va zo‘ravonlikning har qanday ko‘rinishiga nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirish orqali oilada tinchlik va barqarorlikni mustahkamlash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
2. O‘RQ-561-son Qonun, 2-sentabr 2019-yil.
3. O‘RQ-829-son Qonun, 11-aprel 2023-yil.
4. O‘zbekiston Respublikasi Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi, 59^2-modda.
5. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi, 126^1-modda.
6. BMTning Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.